

En liberal datapolitik

- Fria datasystem
- Tillgängliga datasystem
- Balanserade datasystem
- Respektfulla datasystem
- Effektiva datasystem
- Aktiviserande datasystem
- Människovänliga datasystem

Fria Datasystem

- Ett fritt dataflöde är grundläggande, regleringar innebär undantag.
- Begreppen tryckfrihet och yttrandefrihet bör aktualiseras i samband med att nya medier för kommunikation framträder. Särskilt bör man uppmärksamma möjligheterna för envar att verkligen kunna komma till tals i de nya medierna.
- Informationssektorn som helhet bör uppmärksammas, och ej enbart det område som dagens datatillämpningar definierar.
- Alla medborgare skall ha rätt och möjlighet till lika information om samhällsprocesserna. En informativ demokrati bör eftersträvas.
- För mycket information bör föredras framför för litet. Endast mottagaren vet vilken information som är väsentlig för henne. Starkt förbättrade metoder för att medborgaren ska kunna välja i dataflödet måste dock föras ut. En vidgad selektivitet för medborgaren behövs.
- Ett ökat mått av handlingsfrihet vad avser produktion av datorsystem måste acceptera små länders resursbegränsningar. Ett visst utlandsberoende är oundvikligt för Sverige beträffande de mycket utvecklade krävande maskinvarorna (komponenter och datorer) samt för grundläggande systemprogramvaror. Inhemsk forskning och utveckling bör främja vara kunskapshöjande på dessa områden. Ett vidgat programmeringskunnande - även för arbete med systemmoduler - är emellertid väsentligt för Sverige. Vidare bör det tillämpningsorienterade systemkunnandet betonas, särskilt vad avser användarnära dataprodukter t ex för industriell automatisering, sjukhusssystem, utbildningssystem, kontorssystem m m.
- Internationellt fria dataflöden över gränserna är viktiga för bl a vår industriexport och våra kulturella kontakter. Emellertid måste mottagarländernas datalagsituation uppmärksammas, så att dataskydd kan uppnås som motsvarar det som den svenska Datainspektionen bevakar. Man bör eftersträva harmonisering av nationella datalagar, och dessutom jämna tariffer för dataöverföring, uppmärksamhet på copyrightfrågorna, samt en internationell användareetik.

Tillgängliga datasystem

- Offentlighetsprincipen är grundläggande för vår datatillgänglighet.
- Samhällelig grundinformation bör kunna ges via allmänt tillgängliga meddelandesystem. Här kan omfattas utförlighet beträffande våra medborgarliga rättigheter och skyldigheter, arbetsfördelning och ansvar inom den offentliga förvaltningen m m. I dessa dialogsystem, där medborgaren enkelt kan efterfråga fakta, bör gälla etableringsfrihet under ansvar.
- Tvåvägskommunikation och dialog i datasystemen innebär ett dramatiskt steg åt vidgad demokratisering, när dessa möjligheter förs ut till medborgarna.
- Regionala datorstödda förslagslådor bör prövas i samhällsfrågor, varvid självfallet såväl konstruktiva synpunkter som klagomål kan föras fram. Allmänna sorteringsfunktioner i systemen kan vidarebefordra ärendena till rätt samhällsinstans, för vidtagande av lämplig åtgärd.
- Via dataterminaler i hem och på arbetsplatser kan medborgarnas kontaktytor åt övriga samhället vidgas väsentligt. Dylika terminaler kan stundom med fördel ha lokal bearbetningskapacitet och faksimilmöjlighet. Regionala samverkanssystem mellan terminalerna bör stödjas.

Balanserade datasystem

- Information är makt. För att motverka maktkoncentration bör system byggas för effektiv spridning av information till enskilda och grupper, med särskild uppmärksamhet på de resurssvagas möjligheter.
- Informationsmonopol bör motarbetas. Effektiv konkurrens i informationsförmedlingen bör främjas, med sikte på verklig valfrihet för konsumenten. (Ex. framtida kontorssystem).
- Etableringsmöjligheter för små informationsföretag bör vidgas.
- Metoder för att handskas med stora datamängder, t ex i allmänna bibliotekssystem, bör betona enkel hanterbarhet för att undvika att informationseliter uppstår.
- Möjligheter att bilda intressegrupper bör starkt främjas i t ex meddelandesystem. Stelhet i sådana fackliga gemensamheter bör undvikas.
- Vid konstruktion av datasystem bör man söka undvika att hamna i systemlösningar som väsentligen förstärker existerande former, och kör djupare ner i dagens hjulspår. I stället för att skärpa motsättningar bör systemen så långt möjligt fränja förutsättningar för samverkan och gemensamhet mellan berörda systemintressenter.
- Regionala samhällseliga informationscentraler kan inrättas med information om arbetstillfällen, bostäder, miljö, konsumentupplysning, kulturhändelser m m. Dagens kostnader för denna typ av service är med stor sannolikhet större än med denna lösning.

Respektfulla datasystem

- Datalagen bör kompletteras till en integritetslag, som ej är beroende av en viss teknik (t ex datateknik).
- Integritetsskyddet bör vara effektivt, såväl på personnivå som beträffande grupper och organisationer m m.
- Mängden uppgifter hos myndigheter och forskare m fl om den enskilde och/eller gruppens privata förhållanden bör motsvara ändamålen för insamlandet av dessa uppgifter. De bör därmed hållas begränsade.
- Individerna bör om möjligt tillfrågas direkt innan data om henne används för externa syften, där olämpliga effekter kan misstänkas.
- I de väsentligen fria dataflödena kan vad som idag kallas direktreklam undvikas. Begreppet reklam förändras i kommande medier, och samhället bör söka hålla en god överblick över dess rimliga kvantiteter.
- Registrering av personliga dataskuggor via t ex datoranknutna stämpelur på jobbet, i skolan, på sjukhuset m m. är formellt svårförutsägbart, och bör därför bevakas särskilt av Datainspektionen.
- Hemlivets integritet måste uppmärksammas när hemdatorer och terminaler kopplas in på de allmänna näten. Otillbörlig insyn kan bli möjlig i dessa sammanhang, med hjälp av nya metoder. Emellertid kan även fullständig isolation vara olämplig, t ex i nödsituationer av olika slag. Denna integritetsbalans kräver uppenbarligen särskild uppmärksamhet.

Effektiva datasystem

- Decentraliserade datasystem bör främjas, därför att dessa ger bättre, säkrare och effektivare möjligheter för insyn och deltagande för de många systemintressenterna.

- I konstruktion av datasystem bör alla berörda ges rätt och möjlighet att delta: arbetsgivare, arbetstagare, kunder (slutanvändare av informationen). Ökad betoning bör ges åt inledande diskussioner om informationsbehov. Underlåtelser i dessa avseenden leder till ineffektivitet, då delar av arbetet får göras om.

- Datasystemarbetet bör ske etappvis, med möjlighet att studera pilotsystem och prototyper ur ekonomiska, sociala m m synvinklar innan slutlig systemform beslutas.

- Fjärrstyrning av processer i arbetslivet där människor deltar, kan bli obalanserad och odemokratisk, då mänskligt samråd kan försvåras. Man kan t ex tänka sig en fabriksenhet som via datalänkar enbart utgör en kugge i ett stort kommersiellt och internationellt system. Möjligheterna för den anställde att göra sin röst hörd i ett sådant system kan helt klart försvåras av mindre framsynta tekniska systemlösningar.

- Man bör eftersträva datasystem som uppmärksammar risken för, och söker förebygga, intrång och sabotage. Sårbarhet kan t ex förebyggas genom dubblering av såväl tekniska som mänskliga systemkomponenter. Detta gäller uppenbarligen ofta även för icke datoriserade system.

Aktiviserande datasystem

- Medborgarnas aktiva deltagande i samhällsprocesserna bör stödjas av datatekniska dialogsystem.
- Skapande deltagande bör särskilt stödjas, i miljöer av självförverkligande med t ex kulturell eller politisk betoning. I "tidningssammanhang" kan en alltmer intensifierad insändaraktivitet främjas, ett aktivt deltagande i dataflödet. Möjligheterna till deltagande ökar emellertid också ansvaret för den enskilde, och ökar avståndet till "laissez-faire"-tänkande.
- Medborgarnas kreativitet via kommunicerande datasystem kan ge intressanta sysselsättningseffekter, i anknytning till företagsetablering, utbildning, vård, underhållning m m. Här finns stora och expansiva områden där datatekniken kan ge betydande nytillskott i samhällsutvecklingen.
- Samhällelig service till medborgare, organisationer och företag kan delvis "betalas" med - i tillämpbara fall frivillig - information tillbaka till samhället (en informativ beskattning).
- Datoriserade, och delvis rådgivande faktalagrande informationscentraler bör prövas för politiker, samhällsbyggare m fl.
- Tvåvägsmöjlighet och dialogformer bör starkt främjas i datasystemen.

Människovänliga datasystem

- Utbildning om datatillämpning bör vidgas på alla nivåer. Återkommande utbildning samt varvad utbildning i arbetslivet ger särskilt intressanta möjligheter.
- Datautbildning bör betona mänskliga, sociala och samhällsorienterade effekter i informationsamhället.
- Datorstöd i undervisningen bör användas på lämpliga ställen. Dock bör risken för centralisering kring de ofta resurskrävande programvarorna i detta sammanhang uppmärksammas. Undervisningssystem med kreativt elevdeltagande kan dock minska sådan obalans..
- Lättbegriplighet och användarvänlighet bör starkt främjas i datasystemen. Detta innebär ökade kostnader, som emellertid är väl motiverade i ett större perspektiv.
- Datasystem bör uppmärksamma flexibilitet, receptivitet och individuell anpassbarhet, samt tolerans mot mänskliga småfel.
- Monotona och farliga arbetsmoment bör i första hand automatiseras, t ex med datorstyrd robotteknik. Individuellt manuellt arbete (jfr forna tiders skomakare, bagare, plåtslagare m fl) bör på försök delvis återupprättas - med väl avvägt datorstöd - med den anpassbara kvalitet och positiva sysselsättningseffekt som därav möjliggörs.
- Då information blir en resurs av ökande betydelse i samhället, kompletteras begreppet "äga" av begreppet "nyttjanderätt". Information kan ju ej ägas. Öppna, pålitliga begripliga och allmänt tillgängliga datasystem ökar därmed i betydelse.